

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ

Ἐλπίζουμε πὼς θὰ μᾶς δώσετε τὴν
τιμὴ νὰ ἐπισκεφθῆτε τὴν Ἐκθεσὴ μας.

*Ὁ Ἄγγελος τῆς Κυρίας
Η. μ. μ.*

Φ. Κόντογλου
Χ. Παντελίδης
Μ. Πεσματζόγλου

ΛΙΘΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ (ΓΩΝΙΑ ΛΕΩΦΟΡΟΥ ΑΜΑΛΙΑΣ & ΟΔΟΥ ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΥ)

ΑΠΟ ΤΙΣ *21* ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ *21* ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ.

ΩΡΑΙ 9-1 Μ. Μ. ΚΑΙ 4-7 Μ. Μ.

247

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ ΑΠΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ
ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΙΚΟ-
ΝΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ.

ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ
(ΓΩΝΙΑ ΛΕΩΦΟΡΟΥ ΑΜΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΟΔΟΥ ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΥ)
ΑΠΟ 21..... ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ 21..... ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 24
ΩΡΑΙ 9-1 Μ. Μ. ΚΑΙ 4-7 Μ. Μ.

ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗ

ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗ

ΚΙΟΥΤΑΧΙΑΣ

ΜΗΝΑ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ & ΣΙΑΣ

ΣΜΑΛΤΩΜΕΝΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ-
ΜΑΤΑ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.

ΑΣΙΑΤΙΚΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΜΑΤΑ.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ : ΕΝ ΝΕΩ ΦΑΛΗΡΩ

ΤΑΠΗΤΟΥΡΓΙΑ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΑΠΗΤΩΝ

ΒΟΥΡΔΟΥΡ

ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ - Χ' ΓΕΩΡΓΟΥ - ΙΕΡΩΝΥΜΑΚΗ

ΤΑΠΗΤΕΣ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ
ΣΙΒΑΣ
ΣΠΑΡΤΑ
ΠΕΡΓΑΜΟΥ
ΟΥΣΑΚ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: ΕΝ ΠΑΡΩ, ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΚΑΙ ΝΕΩ ΦΑΛΗΡΩ

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Σπρωγμένος από φυσική συμπάθεια προς την άγρια φύση και στις περίεργες περιπέτειες, σηκώθηκα πέρου και πήγα στ' "Άγιον Όρος." Έμεινα εκεί τρείς μήνες, και θά βρίσκομουν άκόμα, άν δέ με βίαζαν νά φύγω κάτι περισπασμοί τής ζωής.

Κείνο πού θέλω νά πώ έδώ, είνε πώς δέν περίμενα νά έβρω μιá τέχνη τόσο άρτια μέσα στις έκκλησιές τών Μοναστηριών. Άπ' τó διάβασμα τών βιβλίων πού είνε σχετικά μέ τήν Τέχνη τών Βυζαντινών, είχα λάβη τήν ιδέα πώς ή τέχνη τούτη είνε άξια μικρότερης προσοχής άπό κείνη τής 'Ιταλικής Άναγέννησης. Μά ό καθένας μπορεί νά κρίνη άπό τά λιγοστά κομμάτια πού βάζω σέ τούτη τήν έκθεση, πώς βρίσκονται στόν Άθωνα ζωγραφιές οί όποίες φτάνουν τήν πειó σπάνια τελειότητα, όπως ό Άγιος Μερκούριος τού Κατελλάνου ή ό Άγγελος Γαβριήλ στό Μοναστήρι τών 'Ιβήρων.

Άληθινά, καθόσο τουλάχιστο κρίνω έγώ, είνε άπό τά πειó

σπάνια πράγματα τὸ νὰ τύχη κανένας ἔργα τεχνουργημένα μὲ μιὰ τέτοια ζωγραφικὴ σοφία, καὶ γιομάτα ἀπὸ τόσο ἐντονο ρυθμὸ.

Μὲ ζωηρὴ λοιπὸν συγκίνησι μὲρὸς στὰ κρυμμένα καὶ ἄγνωστα αὐτὰ καλλιτεχνήματα, καταπιάστηκα μὲ τὶς ταπεινὲς δυνάμεις μου νὰ ξεσηκώσω ὅ,τι μπόρεσα. Καὶ συχνὰ βρέθηκα στὴν ἀνάγκη νὰ κάνω ἕνα εἶδος ἀνασύνθεσι, γιατί πολλές ἀπ' αὐτὲς τὶς θαυμαστὲς τοιχογραφίες εἶνε σβυσμένες καὶ ὀλόκληρα ἀξεδιάλυτες. Μὰ ὁ θεομὸς πόθος μου νίκησε, καὶ κατάφερα νὰ κρατήσω στὸ χαρτί *σχεδὸν ἄρτια*, ἔργα, πού τὰ τρία τέταρτά τους μονάχα ἀπ' τὸ ρέστο μπορεῖ κανένας νὰ τὰ ὑποθέσῃ.

Μ' ἀφτὰ ὅλα τὰ λόγια δὲ θέλω νὰ δώσω στὴ δουλειά μου ἀξία μεγαλύτερη ἀπ' ὅση ἔχει. Ἡ πρόθεσή μου εἶνε νὰ δείξω πὼς δὲ ξεσήκωσα ἀπλᾶ τὰ ὄρατα αὐτὰ χειροτεχνήματα, παρὰ πὼς τὰ *διερμήνεψα*.

Δὲν εἶμαι οὔτε ἀρχαιολόγος οὔτε κοπίστας, — ποτὲς δὲν σπούδασα μιὰ τέτοια ἐπιστήμη εἴτε μιὰ τέτοια τέχνη. Αὐτὲς τὶς ζωγραφιὲς τὶς πλησίασα μ' ἕνα αἰσθημα, πού χρωσιέται σὲ μιὰ ἰδιοσυγκρασία πλασμένη ἀνάλογα μὲ τοῦ Βυζαντινοῦ, καὶ σὲ μιὰ αὐστηρὴ Χριστιανικὴ ἀνατροφή.

Ὅλες αὐτὲς τὶς μέρες πού δούλεψα, ἡ ἡρηνή μου βρισκότανε σ' ἕνα θειχθὸ μεθύσι. Ναί, — ἡ καρδιά μου καιγότανε, τὰ χέρια μου τρέμανε ὅταν κατάφερα νὰ πιῶσαι μιὰν ἄπιαστη ἔκφρασι ἢ ἀρμονία πού ἐβγαίνε ἀπὸν μᾶτι, ἀπὸ μιὰ πτυχή, ἀπὸ μιὰ χειρονομία, ἀπ' τὴ λαγγεράδα μιᾶς κορμιοστισιάς. Μιὰ κἄν στιγμὴ δὲν ἐβγήκα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐξοστιασὴ ἢ ἢ κεντυρία μου ἦτανε ἀπεριγράφη ὅσο συλλογίζομουν πὼς ἔλαχε σὲ μένα ὁ κληρὸς νὰ περισώσω αὐτὰ τὰ παλιὰ πράγματα, πού μέσο τους ἐπικοινωνοῦμε μὲ ψυχρὲς γιομάτες ἀπὸ ἕνα αἰσθημα, τόσο βαθύ καὶ τόσο ἰδιαίτερο.

Κάθε φορὰ πού ξεσκάριζα σὲ μιὰ σκοτεινὴ καὶ ξεχασμένη κόζη, — κατ' ἰσχεπασμένο ἀπ' τὶς ἀράχνες, — εἴτε μέσα στὴ μουχλιασμένη πρόθεσι κανενοῦς κοιμητηρίου, εἴτε ἀπάνου σὲ ἀκονισμένο ἀρτοφόριό μέσα σὲ κάποιον ἔρημο κἀθισμα πού

κανέναν εὐρωπαῖος δὲν εἶχε πατήσει τὸ πόδι του, — ὁ καθένας εἶνε σὲ θέση νὰ φαγασθῇ τὴν κρυφὴ χαρὰ μου· δοκίμαζα ἕνα αἰσθημα παρόμοιο μὲ τὸν περιηγητὴ πού βρῖσκει ἕνα ἄγνωστο ποτάμι εἴτε μιὰ πολιτεία στὰ βάρη κάποιας παρθένου γῆς.

Ἴσως κιόλας τὸ νὰ μὴ κατέχω καλὰ τὴν ἱστορία τῆς Τέχνης τοῦ Βυζαντίου κάνει νάμαι ὑπερβολικὸς στὴν ἐχτίμησή μου. Τὸ αἰσθημα μᾶς τραβᾷ πάντα στὴν ὑπερβολή, κι' ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν εἶνε ἀπὸ τὰ πράγματα στὰ ὁποῖα κρατᾷ κανεὶς μέτρο· τὸ λέω κι' αὐτό. Μὰ πάλι ἔχω τὴν ἰδέα πὼς τὰ ἔργα τοῦ αἰσθηματος πρέπει νὰ μελετιοῦνται πάλι μὲ αἰσθημα, — μιὰ ψυχὴ σοφὴ καὶ ἀσυγκίνητη δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ ὁ πρεπούμενος μεσάζων ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καὶ στὸν κόσμον.

Αὐτὲς ἡ ζωγραφιές, μέσα σὲ μιὰν ἀτμοσφαῖρα δυσαρμονικὴ ὅπως εἶνε τούτη πού μᾶς ζώνει, γάνουν τὴν περισσότερή τους ἔκφραση. Γιὰ νάχη ὁ θεατὴς τὴ συγκίνηση πού αἰσθάνθηκα, εἶνε ἀνάγκη νὰ τίς δῇ βαλμένες ἀνάμεσα στὰ χίλια δυὸ καθέκαστα πού ξυπνοῦν μέσα στὸν ἄνθρωπο τὴν ψυχὴ τοῦ περασμένου ἐκείνου καιροῦ. Ζώντας μέσα σὲ κάστρα πού ἡ ἀμπάρα τραβιέται στίς πόρτες τους μὲ τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου, περνώντας τίς νύχτες σου μὲ ἀργύρινες καὶ μὲ προσευκές, χώνοντας μέσα σὲ πύργους ἄγριους πού ἡ πέτρες τους ξεκλειδώνονται μέρα μὲ τὴ μέρα, καὶ πού, ἐνῶ περπατᾷς, βρῖσκεις ἀκόμα μέσα στὰ χώματα πέτρινες φαρέτρες καὶ σπασμένες σαῖτες, — βουτηγμένος σὲ κάποια μελαγχολία πεθαμμένων αἰώνων καὶ σ' ἕνα σωρὸ θρύλλους Σαρακηνῶν, Καταλλάνων, Βασιληάδων, ἀσκητῶν, — ζωσμένος ἀπὸ μιὰ πρωτόγονη καὶ ἀγριότατη θάλασσα, καὶ σαλεύοντας μέσα στὸν ἴσκιό πού ρίχνουν ράχες κρεμάμενες ἀπάνου ἀπὸ ἀνήλια φαράγγια, — περνώντας μ' ἕνα λόγο τίς μέρες σου μέσα σὲ μιὰ ζωὴ πού σταμάτησε γιὰ πάντα στὸ 1300,

μονάχα τότες εἶσαι σὲ θέση νὰ καταλάβῃς πὼς μιλοῦν ἡ παρᾶξενες αὐτὲς φιγούρες.

Ἄν μπορέσης λοιπόν, ἀγαπητὲ θεατὴ, νὰ μεταφερθῆς

σ' αὐτὸν τὸν πεθαμμένο κόσμο, τότες θὰν ἀκούσης τὴν ἐξωτικὴν
φωνὴν ποὺ ἔχουν αὐτὰ τὰ μυρρίνοα ἄνθη· αὐτὰ τὰ ἐρημικὰ
ἀγριολούλουδα μιλῶνε μὲ τροπάρια καὶ μὲ συναξάρια καὶ ἐρωθινὰ
καὶ ἀνοιξαντάρια καὶ μὲ ψαλμοὺς,—τραγοῦδια ποὺ δὲν εἶνε
τοῦτου τοῦ κόσμου.

Ὁ **Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ** ἐστὶν ἀναγνώστης τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἔχει γράψαι ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ. Ὁ κ. Κοντογλουσ εἶναι ἐκ τῶν ἐπιγραμματολόγων καὶ ἀποδοτικῶν ἀναγνώστης τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἔχει γράψαι ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ.

Ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ. Ὁ κ. Κοντογλουσ εἶναι ἐκ τῶν ἐπιγραμματολόγων καὶ ἀποδοτικῶν ἀναγνώστης τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἔχει γράψαι ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ. Ὁ κ. Κοντογλουσ εἶναι ἐκ τῶν ἐπιγραμματολόγων καὶ ἀποδοτικῶν ἀναγνώστης τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἔχει γράψαι ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ.

Ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ. Ὁ κ. Κοντογλουσ εἶναι ἐκ τῶν ἐπιγραμματολόγων καὶ ἀποδοτικῶν ἀναγνώστης τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἔχει γράψαι ὑμῶν ἕνα ποίημα ἐπιγραμματικὸν καὶ ἀποδοτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκοινωνηθέντος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ.

10) Μορφή από την ανάληψη του Πρωτότυπου (Τοιχογραφία).
 Τραπέζης Μεγίστης Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητού.
 11) Άγιος Μερκούριος (Τοιχογραφία Παρεκκλήσιον Μ. Λαύρας.—Τέχνη Φουγκου Καταλύμαν 1369).
 12) Άγιος Σεβήρας (Τοιχογραφία Τραπέζης Μονής Φιλοθέου).
 13) Ορθολογική Άχειροποίητος Εικόνα της Παναγίας (Βλαχική σκήπη Πρωτότυπον.—Τέχνη Ζεφουζαντινή).
 14) Άγιος Γιώάννης Θεολόγος (Εικόνα μετακινούμενη από τον καλλιτέχνη).
 15) Άγγελοι και Χρυσόσφις (Μικρογραφία αναβιβασμένη από τον καλλιτέχνη.—Καφοκαλύψια).
 16) Άποκαλύψια (Τοιχογραφία.—Καφοκαλύψια).
 17) Άγιος Αντόνιος (Σε ξύλο.—Καφοκαλύψια).
 18) Άγιος Νικόλαος (Παλαιά Εικόνα σε ξύλο.—Μονή Τρογγίου).
 19) Άγιος Γιώάννης Πρωτότυπος (Άρχαία τοιχογραφία.—Ζητήματα).

ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

- 20) Κεφαλή Άγιου Εκκλήσιον (Τοιχογραφία Μ. Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητού). Άποκαλύψια.
- 1) Άγγελος Γαβριήλ. (Καθαρή βυζαντινή τέχνη σε ξύλο.—Μονή Ίβήρων).
  - 2) Σταυρωμένοι. (Σταυρός τέμπλου υπερφυσικού μεγέθους.—Μονή Ίβήρων).
  - 3) Κοίμησις Εύφραιμ του Σύρου. (Μονή Ίβήρων).
  - 4) Χριστός Βασιλεύς. (Σε ξύλο.—Μονή Καρακάλλου).
  - 5) Άγιος Γιώάσαφ, Βασιλόπουλο της Ινδίας. (Τοιχογραφία Μ. Καρακάλλου).
  - 6) Άγιος Πέτρος. (Σε ξύλο. Μονή Καρακάλλου).
  - 7) Άγιος Γιάκωβος ο Πέρσης. (Τοιχογραφία Μεγίστης Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητού. 1535).
  - 8) Άγιος Μερκούριος. (Τοιχογραφία Μεγίστης Λαύρας. Τέχνη Θεοφάνους του Κρητού).
  - 9) Άγιος Γιώάσαφ. (Τοιχογραφία Τραπέζης Μεγίστης Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητού).

- 10) Μορφή από την σύλληψιν του Προδρόμου. (Τοιχογραφία Τραπέζης Μεγίστης Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητός).
- 11) Άγιος Μερκούριος. (Τοιχογραφία Παρεκκλησίου Μ. Λαύρας.—Τέχνη Φράγκου Κατελλάνου 1360).
- 12) Άγιος Σάββας (Τοιχογραφία Τραπέζης Μονῆς Φιλοθέου).
- 13) Θρυλλική Άχειροποίητος Εικόνα τῆς Παναγίας. (Βλαχική σκήτη Προδρόμου.—Τέχνη Νεοβυζαντινή).
- 14) Άγιος Ἰωάννης Θεολόγος. (Εἰκονισματάκι τέμπλου.—Καφοκαλύβια).
- 15) Άγγελοι καὶ Χριστὸς (Μικρογραφία συνθεμένη ἀπὸ δύο μικρὰ εἰκονισματάκια.—Καφοκαλύβια).
- 16) Ἀποκαθήλωσις. (Τοιχογραφία.—Καφοκαλύβια).
- 17) Άγιος Ἀντώνιος. (Σὲ ξύλο.—Καφοκαλύβια).
- 18) Άγιος Νικόλαος, (Παλιὰ Εἰκόνα σὲ ξύλο.—Μονὴ Γρηγορίου).
- 19) Άγιος Ἰωάννης Πρόδρομος. (Ἀρχαία τοιχογραφία.—Χιλιαντάρι).
- 20) Κεφάλι Ἁγίου Βάχου. (Τοιχογραφία Μ. Λαύρας.—Τέχνη Θεοφάνους του Κρητός). Ἀγορασμένο.
- 21) Κεφάλι Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. (Τοιχογραφία Μονῆς Καφακάλου). Ἀγορασμένο.
- 22) Μορφή ἀπὸ «τὸ Δεῖπνον εἰς Ἐμμαοὺς» (Τοιχογραφία Μ. Λαύρας. Τέχνη Θεοφάνους του Κρητός). Ἀγορασμένο.
- 23) Πρόδρομος δεόμενος. (Σὲ ξύλο.—Μονὴ Γρηγορίου). Ἀγορασμένο.

Ὁ ἅγιος Μερκούριος, Σκύθης πολεμιστῆς, σκότωσε κατὰ τὴν παράδοσιν τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτη.

Ἡ Παναγία τῆς Βλαχικῆς Σκήτης λέγεται ἀχειροποίητος.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΘΥΣ

- 1) Άσκησις Τρίτων. (Υαρίδες και άσκησις άσκησιών).
- 2) Άσκησις Τρίτων. (Άσκησις).
- 3) Άσκησις Τρίτων. (Άσκησις).
- 4) Άσκησις Τρίτων. (Άσκησις).

γιατι κατὰ τὴν παράδοση ζωγραφίθηκε μονάχη της. Ὁ θρύλλος λέγει πὸς ὁ ζωγράφος, ἀφοῦ τὴ δούλεψε πολὺν καιρὸ, ἔπεσε σὲ θλίψη, μὴν μπορῶντας νὰ πιτύχη κείνο ποῦ εἶχε στὴ φαντασία. Κι' ὅταν ἓνα βράδυ ἀπελπισμένος πλάγιασε, εἶδε στῶνειρό του τὴν Παναγία, ἣ ὁποία τοῦ εἶπε νὰ συχάση γιατί ἡ εἰκόνα της εἶνε τελειωμένη. Καὶ πράγματι ὅταν, ξυπνῶντας, ἔτρεξε καὶ ξεσκέπασε τὴ ζωγραφιά, ἔμεινε ἐκστατικὸς μπρὸς στὸ ὄρατο πρόσωπό της.

12) Ἀρσανῆς Βλαχικῆς Σκήτης.
 13) Κεζηνός και σπηλιά μέσα στὴ θάλασσα. (Καθοκολληθῆναι).
 Ἀγορασμένο.
 14) Μία παργιὴ στὴ τὴ καθοκολληθῆναι. Ἀγορασμένο.
 15) Κεζηνὸς ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι). Ἀγορασμένο.
 16) Σαῖτα ἀγιολόφων ἱεροσολιτῶν. (Καθοκολληθῆναι). Ἀγορασμένο.
 17) Ὁ ἕνα ἄγιος ἕνα ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι).
 Ἀγορασμένο.
 18) Ὁ ἕνα ἄγιος ἕνα ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι).
 Ἀγορασμένο.
 19) Κεζηνὸς καθοκολληθῆναι. (Σπηλιά ἄγ. Ζεῖται).
 20) Κομηθῆναι. (Καθοκολληθῆναι).
 21) Ἀμφοτέρω καὶ κρεμνὸς. (Καθοκολληθῆναι).
 22) Ὁ Κεζηνὸς καὶ τὸ ἕνα ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι). Ἀγορασμένο.

**ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ
 ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ**

- 23) Ἀμφοτέρω ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι).
 24) Ἀγορασμένο. (Καθοκολληθῆναι).
 25) Ἡ Λαύρα. (Καθοκολληθῆναι).
 26) Ἀρσανῆς Ἰβήρων. (Ψαράδες καὶ δύχτια ἀπλωμένα).
 27) Ἀρσανῆς Ἰβήρων. (Πρωῖ).
 28) Ἀλλή Μ. Ἰβήρων. (Πρωῖ): Ἀγορασμένο.
 29) Πύργος Ἰβήρων. Ἀγορασμένο.
 30) Ἀλλή Μ. Φιλοθέου.
 31) Ἀλλή Μ. Καρακάλλου καὶ παρεκκλησί.
 32) Ὁ ἕνα ἄγιος ἕνα ἄγιος. (Καθοκολληθῆναι).
 33) Παλιὸ μαγρεῖο Μ. Λαύρας. (Λιακάδα).
 34) Πύργοι καὶ Κελλιά τῆς Λαύρας. (Ὅπως φαίνονται πάνω ἀπὸ τὸν Πύργο τοῦ Τσιμισκῆ). Ἀγορασμένο.
 35) Πύργοι καὶ Τεῖχη τῆς Λαύρας.
 36) Ἐνα κοιμάτι με ἐξώστες τῆς Μ. Ἰβήρων. (Ἡλιος). Ἀγορασμένο.

- 12) Ἄρσανᾶς Βλαχικῆς Σκήτης.
  - 13) Κρεμνός καὶ σπηλιὰ μέσα στὴ θάλασσα. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 14) Μιὰ πλαγιὰ ἀπ' τὰ Καψοκαλύβια. Ἀγορασμένο.
  - 15) Καλύβα Ἁγίου Ἀκακίου. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 16) Σπίτι ἀγιογράφων Ἰωασαφαίων. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 17) Ὁ ζωγράφος Ἰγνάτιος στ' ἀργαστήρι του. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 18) Ὁ Μπαρμπαπόστολος μὲ τὰ παραγάδια του. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 19) Καλόγερος καρβομαραγκός. (Σπηλιὰ Ἁγ. Νείλου).
  - 20) Κοιμητήρι (Καψοκαλύβια).
  - 21) Ἀμμουδιὰ καὶ κρεμοί. (Καψοκαλύβια).
  - 22) Ὁ Κάβο Φονιάς καὶ τὰ ξερονήσιά του. (Καψοκαλύβια). Ἀγορασμένο.
  - 23) Ἀμμουδιὰ ἀνάμεσα σὲ βράχια καὶ σπηλιᾶς στὴ σειρά. (Καψοκαλύβια).
  - 24) Ἀλυσσωτὸ κρεμνός καὶ σπαθὶ τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου. (Βιβλιοθήκη Μ. Καρακάλλου).
  - 25) Ἡ Δάφνη, τὸ λιμάνι τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀγορασμένο.
  - 26) Σπίτι καρβουναραίων στὴ Δάφνη.
  - 27) Ναυάγιο στὴν ἀμμουδιὰ τῶν Ἰβήρων. Ἀγορασμένο.
  - 28) Ἀποθήκες καὶ Ἄρσανᾶς Μ. Γρηγορίου. (Ἀπὸ ψηλά).
  - 29) Ὅπως ἤμουνα στ' Ἁγιον Ὄρος. (Πορτραῖτο).
- Ἐξω ἀπ' τὰ παραπάνου ἐκθέτουνται λίγα πράγματα ἀπ' τὴ Μυτιλήνη, ἀπὸ εἰκονογράφιση βιβλίων, καὶ ἓνα δυὸ πορτραῖτα.
- Ἐπίσης ὁ καλλιτέχνης κ. Παπαλουκάς μᾶς ἔδωσε ἓνα δυὸ ἔργα του.

- 12) Ἄρσενος Βασιλεὺς Σαΐρας.
- 13) Κερκεὶς καὶ σφραγὶς αὐτῆς (Κανονισμοί).
Ἐπιγραφὴ.
- 14) Μικρὰ πλάκα ἀπ' τῆς Περσίας (Κανονισμοί).
- 15) Κιτίτις Ἐπίτης Ἄρσενος Βασιλεὺς Σαΐρας.
- 16) Στήν ὄψωφον Ἰωνίου καὶ Ἐπύρου καὶ Ἰταλίας.
- 17) Ὁ Κοινός Τυφίτης καὶ Ἐπύρειος καὶ Ἰταλικὸς.
Ἐπιγραφὴ.
- 18) Ὁ Μακεδονοκόμος καὶ τῆς Πελοποννήσου (Κανονισμοί).
Ἐπιγραφὴ.
- 19) Χαλκίδικος κτερονομαστής (Ἐπιφ. Ἁγ. Νέστορ).
- 20) Κορινθία (Κανονισμοί).
- 21) Ἄρσενος καὶ Κερκεὶς (Κανονισμοί).
- 22) Ὁ Κάρδης Φοινίκης καὶ τῆς Ἰωνίας καὶ Ἰταλίας (Κανονισμοί).

ΤΑΠΗΤΟΥΡΓΙΑ

34) Εἶνε γνωστὸ πὸς ἡ Περσία εἶνε ἡ πατρίδα τῶν χαλιῶν. Στέκεται φυσικὸ νὰ γεννηθῇ μιὰ τέτοια τέχνη σὲ μιὰ τέτοια χώρα, γιὰτὶ ἡ ὑπομονὴ ποὺ χρειάζεται γι' αὐτὴ εἶνε προτέρημα τοῦ Ἀνατολίτη. Ἀναφέρονται ταπέτα ποὺ δουλεύτηκαν ἐπὶ δέκα χρόνια δολάκερα, καὶ αὐτὰ εἶνε τὰ θρυλλικὰ καὶ ἀτίμητα ποὺ ἀκούγει κανεὶς.

Στὴν Περσία ἡ τέχνη τούτη δὲν εἶχε μεγάλη παραγωγὴ, γιὰτὶ εἶχε χαρακτηριστὰ πρωτότυπης οἰκιακῆς χειροτεχνίας, ποὺ ἐδημιουργοῦσε ἀργὰ ὅλο νέους ρυθμοὺς σὲ σχήματα, καὶ ὅλο νέους συνδυασμοὺς σὲ χρώματα.

Ἡ μεγάλη Εὐρωπαϊκὴ ζήτησις, ἔδωσε ἀφορμὴ στοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς χειροτεχνίας, καὶ βάζοντάς τιν σὲ σύστημα τὴν ἔφεραν στὴ σημερινὴ βιομηχανικὴ μορφή της.

Ἔτσι ἄπλωσε σὲ πολλὰ κέντρα τῆς Μ. Ἀσίας (Σιβιάς, Σπάρτα, Μπουρντούρ, Γκιόρντες, Οὐσάκ, Πέργαμο, Καισάρεια).

Ὅπως ἡ ἀγγειοπλαστικὴ τῆς Κιουτάχιας, καὶ τούτῃ ἡ τέχνη ἦτανε σὲ χέλια Χριστιανῶν, γιὰ τὸν Τούρκον ἀπὸ ἀνεπάρκεια φυσικὴ ἔμεινε ξένος στὶς τέχνες ποὺ ἐκαλλιιεργήθησαν στὴ χώρα του. Κι' ἔτσι μὲ τὸ διώξιμο τῶν Χριστιανῶν κ' ἡ ταπητουργία τῆς Ἀνατολῆς ἔσβυσε γιὰ τὴ Τουρκία, ἀφοῦ οἱ τεχνίτες πέρασαν ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα. Ὅσο γιὰ τὰ ταπέτα ποὺ θὰ μποροῦν νὰ φτιάξουν οἱ Τούρκοι τώρα, δὲν ἀξίζει νὰ γίνετα κανένας σοβαρὸς λόγος, ὅπως δὲν εἶνε τίποτα ἄλλο ἀπὸ χοντροδουλειὰ καὶ χρωματικὴ δυσαρμονία.

Μέσα σ' ἓνα χρόνον οἱ τεχνίτες μπόρεσαν νὰ στηριχτοῦν καὶ νὰ ἀπλώσουν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἐδῶ πέρα τὴν τέχνη τους, ὥστε νὰ ἔχουν βάσιμες ἐλπίδες πὼς ἡ χώρα μας θὰ γείνη ὁ μοναδικὸς τόπος παραγωγῆς τοῦ Ἀνατολίτικου χαλιοῦ.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΙΟΥΤΑΧΙΑΣ

Αγγίτες, όπου έφταναν τέτοια καλλιτεχνήματα χωρίς σφάλμα στο 610 μ. Χ. Φαίνεται όμως πως η Περσία έκαλλιέργησε πρώτα τη σκαλισμένη κεραμουργία, και οι Χερσές φρόντισαν να την αποκτήσουν από τον Κόρδο τους.

Έτσι λοιπόν το Βυζάντιο δέχτηκε την τέχνη του από τους Μουσουλμάνους. Στην άρχή του του αιώνα ο Βασίλης της Βαγδάτης Χαρόν - 'Ελ - Ρασίντ ανέδειξε σε τελευταία την κεραμουργία.

Κατά το τέλος του ίδιου αιώνα στην πόλη Ράμα του Εβρώτη ήκμασε η τέχνη αυτή χωρίς σφάλμα. Μόλις κατά τον 12ον αιώνα άρχισαν να μεταχειρίζονται αλλιώς, κι έτσι τράφη επί τέσσαρες αιώνας. Ο ποιητής Νασίρ Χορόσαυ άναφέρει πως ο ' ένα καζέιδο του στην Αγγυπτο ήρθε άγνα να τέλει σκεδόν διαφάνεια. Όταν οι Τούρκοι κατάχτησαν την Σουλιά η τέχνη ήκμασε στη Δαμιακό κατά τον 12ον αιώνα, όπου ψυνοταν μοναδικά άριστοτεχνήματα ο' από

ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗ
ΚΙΟΥΤΑΧΙΑΣ ⊕ ⊕ ⊕
έξαικόληθε να ή ως στις μέρες μας. Έτσι, με την κηροποιή

της Μισρά, Ασίας, κόνισε η μακροχρόνια αυτή παράδοση. **Έξω από την επίδοση των Βυζαντινών στην άρχιτεκτονική και στη ζωγραφική ή στο ψηφίδωμα, το πόσο αυτοί οι άνθρωποι ήταν προοδεμένοι στη πολυτελή κοσμηματογραφία, στην ύφαντουργική και στη χειροτεχνία, στη μικρογλυπτική, στη χρυσοζοία, αλλά προ πάντων στην κεραμουργία και στη σμάλτωση, πολύ λίγοι το ξέρουν.**

Όπως μιά φανερή επίρροια από μέρος της Ανατολικής Τέχνης, είχε φανερή στη καθόλου τέχνη των Βυζαντινών, έτσι και στη κεραμουργία τους φαίνεται αυτή ή επίδραση, που έγινε πιο φανερή κατά τους χρόνους της εικονομαχίας, όπότεν βιασμένοι οι τεχνίτες να άπαρηθούν τη ζωγραφική, έγκολπώθηκαν την άνατολική κοσμηματογραφία που ήταν τότες στην άνθισή της.

Η πρώτη πατρίδα της Ασιατικής κεραμουργίας είχε ή

Αίγυπτος, όπου έφτιαναν τέτοια καλλιτεχνήματα χωρίς σμάλτο στα 640 μ. Χ. Φαίνεται όμως πώς ή Περσία έκαλλιέργησε πρώτη τη σμαλτωμένη κεραμοουργία, και οι Χαλίφες φρόντισαν με την ύποστήρηξή τους να την άπλώσουν στο Κράτος τους.

Έτσι λοιπόν το Βυζάντιο δέχτηκε την τέχνη τούτη από τους Μουσουλμάνους. Στην άρχή του 9ου αιώνος ο Βασιλιάς της Βαγδάτης Χαρούν - Έλ - Ρασίντ ανέδειξε σε τελειότητα την κεραμοουργία.

Κατά το τέλος του ίδιου αιώνα στην πόλη Ράκα του Εύφρατη ήκμασε ή τέχνη αυτή χωρίς σμάλτο. Μόλις κατά τον 12ον αιώνα άρχισαν να μεταχειρίζονται σμάλτο, κι' έτσι τραβή επί τέσσερες αιώνες. Ο ποιητής Νασσίρι Χοσράου αναφέρει πώς σ' ένα ταξίδι του στην Αίγυπτο βρήκε άγγελια με τέλεια σχεδόν διαφάνεια. Όταν οι Τούρκοι κατάχτησαν την Συρία, ή τέχνη ήκμασε στη Δαμασκό κατά τον 15ον αιώνα, όπου γινότανε μοναδικά άριστουργήματα σ' αυτό το είδος. Τον ίδιο αιώνα μεταφέρθηκε στη Ρόδο, όπου άνθισε επί δύο αιώνες. Πεθαίνοντας στη Ρόδο, ξαναζεί στην Κιουτάχεια της Μικράς Άσίας, και εξακολούθησε να ζή ώς στις μέρες μας. Τώρα, με την καταστροφή της Μικράς Άσίας, κόπηκε ή μακροχρόνια τούτη παράδοση, γιατί βρισκότανε σε χέρια χριστιανών που κατέφυγαν κι' αυτοί στην Ελλάδα.

Υστερα από σκληρούς άγώνες τόσων μηνών για να βρεθούν τα πρώτα υλικά, κατορθώσαμε ανέλπιστα να επιτύχουμε τέτοια, ανώτερα και της Κιουτάχειας, και που μόνο οι τεχνίτες της Δαμασκού είχαν παρόμοια. Τα δείγματα της εκθέσεως είνε εργασία του Έργοστασίου μας, που ιδρύσαμε φέτος στο Φάληρο, και στο οποίο εργάζονται ως τεχνίτες οι άδελφοί Χατζή Μηνασιάν της Κιουτάχειας, που ήταν ιδιοκτήτες του μεγάλου εργοστασίου της πατρίδας των, κατέχοντας την τέχνη πάππο προς πάππο από 600 χρόνια.

ΜΗΝΑΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ